

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра спортивного туризму

Скабара Р.М.

Туристичне країнознавство Європи

Лекція з навчальної дисципліни

„ТУРИСТИЧНЕ КРАЇНОЗНАВСТВО”

Для студентів спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа
(спеціалізація «Готельно-ресторанна справа»)

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри спортивного туризму

„ ” 201 р. протокол №

Зав.каф _____ Кухтій А.О.

1. Основні туристські потоки у Європі
2. Туризм з метою відпочинку і розваг у Європі
3. Лікувально-оздоровчий туризм у Європі
4. Діловий туризм у Європі
5. Релігійний туризм у Європі

Сьогодні саме Європа є головним регіоном міжнародного туризму, де він досяг найбільшого розвитку. Тут склалися найсприятливіші соціально-економічні, політичні, культурно-історичні й транспортні передумови. Європа володіє сприятливими рекреаційними ресурсами для розвитку міжнародного туризму.

Туристи у європейських країнах взагалі порівняно мало виїжджають за межі Європи. Це пояснюється, передусім, порівняно високими транспортними витратами на дальні поїздки. Ріст туристичних потоків європейців у інші регіони світу стримує також висока вартість туристичного обслуговування за межами Європи. В межах самої Європи найдорожче туристичне обслуговування у Швейцарії, за нею ідуть Франція, Великобританія, Італія, Німеччина ат інші. Туристичні потоки в Європі в основному напвлнені у суміжні країни.

Дослідження національної приналежності гостей, що приїжджають у Європу, показують, що **90% їх – це туристи з інших європейських країн**. Так, **німці** подорожують в основному всередині регіону і складають **19%** загальної кількості міжнародних туристів. **Британські мандрівники** складають **10%** загальної кількості європейських туристів, **французи – 7%, данці – 6%**. США залишаються єдиною неєвропейською країною з перших десяти туристопостачаючих держав для Європи.

Мільйони жителів Північної і Центральної Європи, а також численних туристів з інших регіонів земної кулі приваблює сонячне узбережжя Середземного моря. У

країни Середземномор'я направляється більше половини всіх туристів Європи і третина туристів з інших регіонів світу.

За характером участі у міжнародному туризмі країни Європи поділяються на три групи:

Країни з переважанням відтоку туристів над притоком. У цю групу входять Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Бельгія, Данія, Швеція, Норвегія, Фінляндія, Ісландія, Португалія. У Німеччині з населенням 80 мільйонів чоловік щороку беруть більше 43 мільйонів відпусток і витрачають 39 мільярдів доларів на свої 30 мільйонів закордонних поїздок. Вказана група країн має ряд загальних рис:

- а) розміщені в центральній і північно-західній частині Європи;
- б) мають вихід до холодних морів Атлантичного океану;
- в) економічно розвинуті;
- г) мають відносно високий середній рівень життя.

Країни з переважанням притоку туристів над відтоком (Італія, Іспанія, Греція, Ірландія, Ліхтенштейн, Андорра, Монако, Сан-Марино, Мальта). Названі країни приймають $\frac{1}{4}$ всіх іноземних туристів світу. Співвідношення між доходами і витратами від міжнародного туризму в країнах і регіонах Європи різне. Найбільше позитивне сальдо має Іспанія, Франція, Австрія і Італія, а Німеччина разом з Японією належить до країн з найбільшим негативним сальдо. Ця група країн має такі сприятливі умови для розвитку туризму: а) розміщені в зоні субтропічного клімату; б) більшість з них мають для відпочинку туристичні комплекси на морському узбережжі.; в) мають багаті пам'ятки історії та культури; г) відрізняються порівняно невисокою вартістю туристичних послуг.

У цій групі країн в середньому на 3-4 жителі припадає 1 іноземний турист. Характерним для цих країн є масовий виїзд за кордон на роботу чи на побачення з рідними, які працюють за кордоном.

Країни з переважанням прибуття туристів над вибуттям, але з підвищеною часткою виїзду громадян за кордон (Австрія, Швейцарія,

Франція, Люксембург). Вказані країни мають такі спритливі умови для розвитку туризму: а) живописні гірські ландшафти; б) наявність численних пам'яток історії та культури; в) близько розміщені чи безпосередньо виходять до Середземного моря.

До головних факторів, які обмежують і уповільнюють подальший розвиток міжнародного туризму у Європі належать наступні:

деякі **західноєвропейські країни**, зокрема на півдні Європи, такі як Італія і Греція, менше Іспанія і Португалія, відчують падіння конкурентоздатності внаслідок старіння їх туристичного продукту;

деякі **східноєвропейські держави** відчують труднощі у пристосуванні своїх туристських секторів до ринкових умов, окрім цього конфлікт у Югославії вплинув на туризм у Європі;

деякі **північноєвропейські країни**, наприклад, Великобританія, Данія, Норвегія і Швеція, - занадто дорогі для туристів. Це впливає на їх конкурентоздатність;

зростає популярність країн Південно-Східної Азії, які з недавнього часу успішно розвивають свою туристичну індустрію.

Всесвітня туристична організація поділяє Європі на п'ять субрегіонів:

1. **Західна Європа** (Австрія, Бельгія, Франція, Голландія, Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Німеччина, Швейцарія);
2. **Північна Європа** (Данія, Фінляндія, британські острови каналу Ла-Манш, Ісландія, Норвегія, Свальбард (Шпіцберген та інші острови архіпелагу Норвегія), Швеція, Великобританія, о. Ман (Великобританія), Овечі острови (Данія));
3. **Центрально-Східна Європа** (Болгарія, Чехія, Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина, Білорусь, Естонія, Литва, Латвія, Молдова, Росія, Україна);

4. **Південна Європа** (Албанія, Андорра, Гібралтар, Греція, Іспанія, Мальта, Португалія, Сан-Маріно, Югославія, Чорногорія, Словенія, Боснія і Герцоговина);

5. **Східно-середземноморська Європа** (Кіпр, Ізраїль, Туреччина).

Зниження частки європейського ринку у міжнародному туризмі відбувається на фоні збільшення прибуттів у регіон і надходжень від туризму. Туристські потоки в основному спрямовані у центри відпочинку Західної і Південної Європи. Ці зони нараховують 64,5 усіх прибуттів у Європу. Така туристична концентрація – результат звички проводити літні канікули на пляжах.

У Південній і Західній Європі Франція, Іспанія і Італія більше від інших виграють від туристичних потоків у цей регіон і є головними центрами. Великобританія традиційно славиться освітнім туризмом. Північні країни Європи, зокрема Скандинавські країни і Ірландія, спеціалізуються на зеленому туризмі.

У 2000 році Францію відвідали 60 млн туристів (18% від загальноєвропейської кількості), Іспанію – 44 (13,5), Італію – 30 (9,0), Великобританію – 24 (7,1), Угорщину – 20,7 (6,2), Польщу – 19,2 (5,8), Австрію – 17 (5,2), Чехію – 15 (4,7), Німеччину – 15 (4,7), Швейцарію – 11 (3,5).

Сім європейських держав у 1998 році входили до десятки провідних країн світу за обсягом прибутків від туризму: Італія (2-е місце і 31,0 млрд. дол), Іспанія (3 – 25,2), Франція (4-е місце – 24,7 млрд. дол), Великобританія (5 – 21,0), Австрія (7 – 12,5), Польща (9 – 4,5), Угорщина (10 – 4,3).

Частка міжнародного туризму в загальних доходах від експорту товарів і послуг складає в Іспанії і Австрії – 25-30%, Португалії – більше 20%, Італії і Швейцарії – більше 10% (у США – 5%).

В Європі виразно простежується вплив політичного критерію у виділенні субрегіонів. Це особливо помітно в Центрально-східному і Східно-середземноморському субрегіонах.

Найкрупніший ринок туризму з метою відпочинку і розваг на сьогодні склався в Європі. Тут особливо виділяються два її регіони — Західний і Південний. На них припадає більше 60% усіх туристських прибуттів в регіоні. Тут формуються головні європейські потоки туристів, сюди ж вони і спрямовані. За даними ВТО, питома вага внутрішньорегіональних поїздок у в'їзному туризмі в Європі є дещо нижчою, ніж у виїзному.

Внутрішньорегіональний характер туризму в Європі проявляється дещо яскравіше, ніж в інших регіонах світу. Велика кількість держав на порівняно малій території, між якими існують міцні економічні, культурні і етнічні зв'язки, першокласна мережа наземних транспортних комунікацій, спрощення туристських формальностей при великому різноманітті природних рекреаційних ресурсів і культурно-історичних пам'яток і розвинутій туристській інфраструктурі — усе це якнайбільше сприяє внутрішньоєвропейському туристському обміну. На нього припадає чотири п'ятих усіх прибуттів в Європу.

Міжрегіональний туристський обмін розвинений слабше. Важливу роль у ньому відіграють Америка, особливо США. Ця країна єдина з-поза Європи, яка входить у десятику за кількістю прибуттів туристів у Європу.

Найбільш відвідуваною країною Європи і світу є Франція. Вона приймає кожного п'ятого відпочиваючого на старому континенті, в основному з країн ЄС. Найбільш інтенсивний туристський обмін існує з Німеччиною, Великобританією і країнами Бенілюксу.

Протягом останніх років на французькому ринку в'їзного туризму намітилася нова тенденція. Після ухвалення Шенгенських домовленостей і відміни візового режиму між країнами об'єднаної Європи у Франції

зростає частка нетривалих поїздок, а питома вага довготривалих – скорочується. Франція і надалі залишається найбільш популярним туристським напрямом у світі, але вона втрачає привабливість як місце для довготривалого відпочинку. Усе більше європейців, головним чином мешканців сусідніх країн, відвідують її на вік-енд, а свою головну відпустку проводять в інших країнах. У 1997 р. у Франції нараховувалося 242 мільйона ночівель іноземних туристів, тоді як в Іспанії 350 млн. Багато спеціалістів вважають, що подолати це відставання буде вкрай важко.

Крім Франції, країнами, що активно приймають туристів є Іспанія і Італія. Разом вони реєструють щороку більше 80 мільйонів прибуттів переважно на купально-пляжний відпочинок. Основні в'їзні потоки формуються в країнах Західної Європи. В Іспанії кожен п'ятий відпочиваючий прибуває з Німеччини чи Великобританії. В Італії проводять відпустки громадяни країн колишньої Югославії, Франції, Німеччини, Швейцарії, Австрії.

Сьогодні Франція, Іспанія і Італія сильно увійшли у внутрішньорегіональний туристський обмін. До 2020 р. ВТО прогнозує зміну їх туристських пріоритетів. Європейці будуть частіше виїжджати на курорти в інші регіони, і туристські центри європейського Середземномор'я поступово будуть переорієнтовуватися на віддалені ринки виїзного туризму, особливо Японію, нових індустріальних країн Азії, а також Північної і Південної Америки. Для заохочення туристів вони швидко оновлюватимуть туристський продукт і змінюватимуть торгову марку, активізуючи пошук нових перспективних ринкових ніш. Деякі з них уже зараз вживають такі заходи.

Географія виїзного туризму в Європі подібна до просторової картини в'їзного туризму з тією лише відмінністю, що в

міжрегіональному обміні знижується частка Америки і зростає частка периферійних регіонів – Африки, Близького Сходу і Південної Азії.

Найбільший ринок виїзного туризму не лише в Європі, але й у світі склався у Німеччині. У 1996 р. німці здійснили приблизно 80 мільйонів закордонних подорожей. Їх кількість щорічно в середньому зростає на 5%. За прогнозами ВТО, до 2020 р. обсяг виїзного туризму в Німеччині зросте більш як у два рази і складе 163,5 млн поїздок. На громадян Німеччини припадатиме кожна десята поїздка у світі і за цим показником Німеччина збереже своє сьогоднішнє лідерство у світі.

Для німецького ринку виїзного туризму характерною є висока просторова концентрація туристських потоків. Більше 90% поїздок здійснюється в межах європейського регіону. За даними ВТО, п'ять з десяти найбільших туристських потоків в Європі зароджується саме в Німеччині.

Для проведення відпустки німці віддають перевагу країнам Західної і Південної Європи: Іспанія, Італія, Австрія, Франція, Греція, Нідерланди, Швейцарія. В останні роки популярними туристськими напрямками стали країни Центральної і Східної Європи: Польща, Угорщина і Чехія.

Лікувально-оздоровчий туризм у Європі. Головні райони лікувально-оздоровчого туризму у Європі розташовані у її центральній і східній частині.

Список європейських держав, які є лідерами за туристськими прибуттями на санаторно-курортне лікування, очолює **Чехія**. Найбільш відомою і крупною оздоровницею у цій країні є Карлови Вари. За даними національної туристської адміністрації, щорічно місто відвідують приблизно 50 тисяч осіб з більше ніж 70 країн для лікування і приблизно 2 мільйони екскурсантів. Крім Карлових Вар, на території Чехії діє один з найстаріших у Європі курорт Теплице, перший у світі радоновий санаторій Яхімов, курорти Мар'янске Лазне і Франтішкове Лазне, Лугачовіце, а

також Янске Лазне, де відкрили перший у Європі санаторій, що спеціалізувався на лікуванні дитячого паралічу.

Головним конкурентом Чехії на європейському ринку лікувально-оздоровчого туризму сьогодні є **Угорщина**. Ця країна стала європейським центром водолікувального купання ще у дев'ятнадцятому столітті. Сьогодні 22 міста і 62 селища мають офіційно визнані лікувальними джерела.

Відвідування бальнеологічних курортів є головною мотивацією подорожей в Угорщину. У 1998 р. кожен третій турист, що побував у цій країні, їхав на води. Особливо популярним відпочинок і лікування на угорських курортах є серед громадян Німеччини, США, Австрії, а також серед населення самої Угорщини. Частка цих країн у кількості міжнародних туристських прибуттів становить більше 50%.

Туристські потоки в Угорщині спрямовані у двох напрямках – в Будапешт і на озеро Балатон. Ще у дев'ятнадцятому столітті столиця Угорщини отримала статус міста лікувальних вод. Східні ваннибережся і продовжують діяти з часів турецького панування шістнадцятого-сімнадцятого століття. Ті туристи, що прагнуть поєднати лікування з відпочинком на воді, відправляються на одне з найбільших і найтепліших озер Європи – озеро Балатон. Це ідеальне місце для риболовлі, плавання, заняття вітрильним спортом, греблею і водними лижами. Щорічно на озеро приїжджає приблизно 100 тисяч туристів з різних країн.

Польща представлена на ринку лікувально-оздоровчого туризму бальнеологічними і кліматичними курортами. Головними приморськими бальнеологічними і бальнеогрязевими курортами країни є Свіноуйсьце, Камень Поморскі і Колобжег, що розташовані на узбережжі Балтійського моря. Проте вони є менш відомим, ніж чеські чи угорські, тому не можуть конкурувати з ними. Відсутність великих вкладень у рекламу, невисокий

рівень медичного обслуговування, а також холодне море – все це обмежує можливості польських курортів.

Більш сприятливою є ситуація з польськими кліматичними, що розташовані у гірській місцевості. Гірськокліматичний туризм можна вважати галуззю спеціалізації Польщі у лікувально-оздоровчому туризмі. Гірськокліматичні курорти Польщі зосереджені в Судетах і Карпатах. На східному схилі Сондецьких Бескидів розташована перлина польських курортів – місто Криниця. Впродовж століть курорт є відомим у Європі завдяки своїм мінеральним водам і лікувальним грязям, а в останній час – як важливий гірськокліматичний і спортивний центр.

Крім Чехії, Угорщини і Польщі, лікувально-оздоровчий туризм розвивається у **Болгарії, Румунії і частинах колишньої Югославії.**

У Західній Європі переважна більшість курортів зосереджена в Німеччині, Австрії та Швейцарії. Вони представлені головним чином двома типами: бальнеологічними і кліматичними.

В Німеччині найбільш відомим бальнеологічними курортами є Баден-Баден, Вісбаден, Баденвейлер, Вільдбад і Баєрсбронн, які розташовані у підніжжя гірського масиву Шварцвальд, Бад Хомбург і Бад Наухайм – поблизу Франкфурта, Ахен – на заході країни та багато інших. Серед кліматичних курортів переважають гірські і лісові (Кведлінгбург, Оберхоф, Фюссен та ін.), а також приморські (Вангероге, Даме, Травемюнде, Хайлігенхафен, Фленсбург). Хоча німці і віддають перевагу теплішим ніж Північне морям недостатньої кількості туристів ці оздоровниці не відчувають. Щорічно курорти Німеччини приймають приблизно 1 мільйона людей. Профілактичні і реабілітаційні програми, що пропонуються німецькими кліматичними і бальнеологічними центрами, мають популярність серед мешканців Франції, Бельгії, Люксембурга, США і Канади.

В Австрії найвідомішим вважається бальнеологічний курорт Бадгастайн, що розташований на півдні провінції Зальцбург, у долині річки Гастайн. Його створили для використання гарячих радонових джерел.

Крім поїздок на бальнеологічні і кліматичні курорти Австрія заохочує розвиток приозерного лікувально-оздоровчого туризму. Щорічно такі озера як Аттерзе, Мондзе, Осіахерзе чи Топліцзе відвідують приблизно 1 мільйон туристів. Приблизно 20 відсотків туристських прибуттів в країну здійснюється з лікувальною метою.

Швейцарія поступається Німеччині і Австрії за кількістю курортів, але є не менш популярною як напрям лікувально-оздоровчого туризму. Щоправда, курортне лікування у цій країні є доступним лише для багатих клієнтів. Найвідомішими бальнеологічними оздоровницями Швейцарії є Баден, Бад Рагац і гірськокліматичні курорти Ароза, Давос, Санкт-Моріц, Зерматт та інші. Швейцарія стала першою практикувати лікування травами. Тут розташований відомий і найбільший у Європі фітотерапевтичний центр Кран Монтана. Відвари і настоянки з трав допомагають активізувати захисні функції організму, позбавитися зайвої ваги і навіть затримати процес старіння. У центрі успішно лікують дерматоз, порушення обміну речовин, діабет, розлади нервової системи.

Південна Європа на ринку лікувально-оздоровчого туризму представлена в основному Італією. Її бальнеологічні курорти зосереджені на північному сході країни, в області Емілія-Романія, і на острові Іск'я, який багатий не лише на термальні води, але й на лікувальні грязі.

Іспанія, Португалія і Греція притягують туристів своїми кліматичними приморськими курортами, які більш відомі як зони відпочинку і розваг. Спеціалізованих лікувальних курортів у цих країнах мало.

В Північній Європі лікувально-оздоровчий туризм розвинутий слабше, ніж в інших регіонах. Тут потрібно виділити приморські

кліматичні курорти Данії і Нідерландів і приозерні курорти Норвегії, Фінляндії і Швеції, але вони мають переважно внутрішнє значення.

Займаючи лідируючі позиції у світі за кількістю прибуттів і витратами на **діловий туризм**, Європа поступово втрачає лідируючі позиції у цьому сегменті ринку. За темпами зростання ділового туризму вона відстає від інших регіонів світу, причому різниця між ними зростає. В умовах економічного спаду провідні компанії перейшли до політики жорсткої економії.

Типовий турист, що подорожує зі службовими цілями, - це чоловік середнього віку з вищою освітою, кваліфікований спеціаліст чи керівний працівник. Для ділового туризму практично обов'язковою умовою є володіння англійською мовою.

Головним постачальником ділових туристів у Європі є Німеччина. Щорічно більше 5 мільйонів німців відправляються у службові поїздки, з них 3% виїжджають за кордон, 21% подорожують за кордон і всередині країни, 76% здійснюють службові поїздки всередині Німеччини.

Середня тривалість службової поїздки в країні, розташовані на іншому континенті, складає 12-13 днів, всередині регіону – 5-6 днів, а у власній країні – 3-4 дні.

Серед європейських країн, що приймають потоки ділових людей, виділяються Німеччина, Великобританія, Франція, Нідерланди, Італія, Іспанія, Швеція і Швейцарія. Особливе місце відведене Бельгії з головним містом Брюсселем, що одночасно є і столицею ЄС.

У Франції і Бельгії кожне десяте прибуття здійснюється з діловою метою, а у Великобританії – кожне третє.

Помітне місце на ринку бізнес-туризму відіграють країни Центральної і Східної Європи.

З давніх давен люди прагнули зобразити те, у що потрібно було вірити. Вони створювали статуї, ікони, які поступово ставали предметом

для поклоніння багаточисленних паломників. Деякі з них несподівано починають плакати чи сміятися, деколи їх голови увінчують вінки з квітів, які не помирають. Ці феномени вивчаються вченими, але вони не можуть дати їм наукового пояснення.

З точки зору **географії паломництва** спеціальний інтерес становлять чудотворні чорні ікони і скульптури Мадонни (Чорна Мадонна). На деяких іконах обличчя і руки Мадонни з часом потемніли від кіптяви свічок чи хімічної реакції у фарбі. Деякі статуї початково були виконані з темних порід дерева. Найбільш відомим чорні зображення Мадонни є в Австрії, Швейцарії, Німеччині. У Польщі прочани спрямовуються в Ясну Гуру, щоб вклонитися національній святині – іконі Ченстоховської Чорної Мадонни. Поляки вважають її своєю заступницею і приписують чуда. В окремі святкові дні Ясну Гуру відвідують до 300 тисяч людей.

Крім культу Ісуса Христа і Богородиці, у християнстві поважають і інших святих. Місця, пов'язані з їх іменами, також є центрами паломництва. Наприклад, Неаполь відомий серед паломників завдяки Святому Януарію, покровителю міста. У прекрасно оформленій капеллі собору Сан-Дженнаро зберігаються череп святого і посудини з його запікшоюся кровю, який має загадкові властивості, періодично звертаючися. Вперше цей феномен був помічений у четвертому столітті і з цих пір повторюється кілька разів на рік.

Найбільшим центром християнського паломництва, де можна вклонитися відразу кільком святиням, є Рим. Щорічно це місто відвідують понад 8 мільйонів паломників. У Вічному місті можна побачити усесвітньо відомі собори. Один з них Сан Джованні ін Латерано збудували у четвертому столітті, неодноразово був зруйнований і відновлений. Його називають матір'ю і головою усіх церков Риму і землі. Тут зібрані священі реліквії: голови святих Петра і Павла, юдейський заповітний Ковчег,

святий жезл Аарона, накидка Марії, частина столу, за яким проходила Тайна Вечеря, перекладина справжнього істинного хреста. До наших днів вдалося зберегти святу драбину. Її привезли із єрусалимського палацу Пилата. За легендою, по ній вивели Ісуса Христа на казнь. Піднятися по 28 мармуровим сходинкам можна лише преклонивши коліна. Зараз Сан Джованні ін Латерано є кафедральним собором Риму.

В межах Риму розташоване місто-держава Ватикан – центр Католицької церкви, резиденція її голови – Папи Римського. У Ватикані зосереджені найцінніші культурні речі, зокрема собор Святого Петра, що вражає своєю красою і величчю. Мільйони паломників сходяться сюди з усіх країн світу. За звичаєм вони прикладаються губами до стопи знаменитої скульптури керівника Апостолів, яка вже стерлася від поцілунків кількох поколінь прочан. Особливо багатолюдно у Ватикані у світо католицької Паски, коли Папа благословляє прочан на площі Святого Петра.